

РОЗДІЛ I. ЕКОНОМІКА ТА ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Балахонова О.В., доктор економічних наук, професор,
професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький соціально-економічний
інститут університету «Україна»
Масленчук М.М., магістрант 2-го року підготовки,
спеціальність «Менеджмент»,
Вінницький соціально-економічний інститут
університету «Україна»

**ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ТА СТРУКТУРА АКТИВІВ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**MAIN COMPONENTS AND STRUCTURE OF ASSETS OF HEALTHCARE
INSTITUTIONS IN CURRENT MANAGEMENT CONDITIONS**

Анотація. Досліджено, що у процесі діяльності закладам охорони здоров'я надаються у користування активи. Їх склад та характеристика відображаються у положенні про діяльність чи статуті закладу охорони здоров'я, що складається при його утворенні. Активи закладу охорони здоров'я є власністю вищестоящих розпорядників, то необхідно здійснювати постійне управління та контроль за станом їх збереження і ефективності використання. Впроваджена реформа у сфері охорони здоров'я передбачає зміни принципів ведення господарської діяльності закладів охорони здоров'я. До реформи державні лікарні фінансувалися із бюджету, а відтепер вони можуть мати декілька джерел фінансування, отримувати як бюджетні кошти, так і кошти фізичних та юридичних осіб. активи закладів охорони здоров'я – це сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх фінансовій звітності або враховуються в інших передбачених законом формах обліку активів цих суб'єктів. Управління активами закладів охорони здоров'я – комплекс заходів з їх ідентифікації та оцінки, виявлення джерел їх формування та створення умов для розвитку і оптимального використання з урахуванням стану та динаміки зовнішнього середовища, спрямованих на зростання капіталізації закладу та набуття стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Активи закладів охорони здоров'я мають певні особливості відповідно до їх складу, їх групують за різними ознаками, що є невід'ємною частиною діяльності бюджетної установи, тому за розміщенням засоби установ поділяються на: засоби виконання діяльності; грошові кошти; інші засоби.

Ключові слова: заклади охорони здоров'я, активи закладів охорони здоров'я, майно закладів охорони здоров'я, фінансування закладів охорони здоров'я.

Abstract. It has been investigated that in the process of activity, assets are provided for the use of health care institutions. Their composition and characteristics are reflected in the regulation on the activity or the charter of the health care institution drawn up upon its formation. The assets of the health care institution are the property of superior administrators, so it is necessary to carry out permanent management and control over the state of their preservation and efficiency of use. The implemented reform in the field of health care involves changes in the principles of conducting economic activities of health care institutions. Before the reform, state hospitals were financed from the budget, and now they can have several sources of financing, receive both budget funds and funds from individuals and legal entities. assets of health care institutions are a set of things and other values (including intangible assets) that have a value definition, are used in the activities of business entities and are reflected in their financial statements or are taken into account in other legally prescribed forms of accounting of assets of these entities . Asset management of health care facilities is a set of measures for their identification and assessment, identification of sources of their formation and creation of conditions for development and optimal use, taking into account the state and dynamics of the external environment, aimed at increasing the capitalization of the institution and acquiring sustainable competitive advantages in the long term. The assets of health care institutions have certain features according to their composition, they are grouped according to various characteristics, which are an integral part of the activity of a budget institution, therefore, according to the location, the institutions' means are divided into: means of performance of activities; cash; other means.

Keywords: health care institutions, assets of health care institutions, property of health care institutions, financing of health care institutions.

Постановка проблеми. В сучасних умовах ведення господарської діяльності закладами охорони здоров'я в Україні, що характеризуються мінливістю та невизначеністю чинників зовнішнього середовища, посилюється роль бюджетних установ, які забезпечують надання медичної допомоги.

Для забезпечення діяльності закладам охорони здоров'я надаються у користування активи. Їх склад та характеристика відображаються у положенні про діяльність чи статуті закладу охорони здоров'я, що складається при його утворенні. Оскільки активи закладу охорони здоров'я є власністю вищестоящих розпорядників, то необхідно здійснювати постійне управління та контроль за станом їх збереження і ефективності використання. Тому, дослідження питання управління активами закладів охорони здоров'я залишається досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичні засади і методологічні кроки ефективності управління активами закладів охорони здоров'я висвітлені в ряді наукових праць такими вченими: Бутинець Ф.Ф., Пилипенко А.Я., Крисоватий А.Я., Александров В.Т., Волощук Г.О., Мних Є.В., Стефанюк І. Б., Сопко В.В. Їхні публікації переконливо свідчать про те, що питання управління

активами закладів охорони здоров'я є досить актуальною і потребує теоретичного та практичного дослідження.

Формулювання цілей. Метою статті є дослідження основних складових та структури активів закладів охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економіка України розвивається в умовах військового стану, зменшення видатків на соціальну сферу, в тому числі і на утримання закладів охорони здоров'я, що підтверджують макроекономічні показники: наявність значного дефіциту державного бюджету, зростання зовнішнього боргу, зростання цін на товари першої необхідності, низький рівень доходів громадян. Проблеми виникають через неспроможність механізму функціонування системи державного управління цілям економіки військового стану. Для підвищення стабільності фінансово-господарського стану закладу охорони здоров'я необхідно трансформувати механізм функціонування системи державного управління їх активами.

Діяльність будь-якого закладу охорони здоров'я повинна забезпечуватися засобами, що необхідні для задоволення його потреб. Сукупність засобів закладу охорони здоров'я являється активами. Досить проблематичним є трактування цього поняття. Активи розглядають по структурних частинах. Тому і визначення, як такого чітко немає. Відповідно до Господарського Кодексу України активами визнається сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх фінансовій звітності або враховуються в інших передбачених законом формах обліку активів цих суб'єктів.

Залежно від економічної форми, якої набувають активи у процесі здійснення господарської діяльності, майнові цінності належать до основних засобів, грошових коштів, інших засобів [2, 4, 16, 18, 22, 23].

Впроваджена реформа у сфері охорони здоров'я передбачає зміни принципів ведення господарської діяльності закладів охорони здоров'я, якщо до реформи державні лікарні фінансувалися із бюджету то відтепер вони можуть мати декілька джерел фінансування, отримувати як бюджетні кошти, так і кошти фізичних та юридичних осіб, а саме:

- фінансування відповідно договорів укладених із ПСЗУ;
- фінансування за рахунок місцевого бюджету;
- фінансування відповідно договорів, укладених із юридичними особами (в т.ч. із страховими компаніями) та фізичними особами;
- фінансування за рахунок благодійних організацій та благодійних внесків.

Основними джерелами отримання фінансування закладами охорони здоров'я є виплати за договорами про медичне обслуговування населення, виплати з місцевого бюджету в рамках цільових програм чи шляхом надання фінансової підтримки. Додатковими джерелами фінансування закладів охорони здоров'я можуть бути не заборонені законодавством будь-які інші надходження від фізичних та юридичних осіб: від страхових компаній за надані медичні послуги; від юридичних осіб за

медичні чи супутні послуги (корпоративні медичні огляди, оренда приміщень); від благодійних організацій – за надання платних послуг – за надані сервісні послуги пацієнтам (палати покращеного сервісу та інше) та іншим закладам охорони здоров'я і лікарям, що діють як фізичні особи-підприємці, (ведення бухгалтерського обліку, закупка ліків та витратних матеріалів, проведення тренінгів тощо) [4, 8, 16, 18, 21, 22].

Отже, активи закладів охорони здоров'я – це сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх фінансовій звітності або враховуються в інших передбачених законом формах обліку активів цих суб'єктів. Таким чином, ми можемо трактувати активи закладів охорони здоров'я, як матеріальні активи, які відповідно до чинного законодавства віднесені до основних засобів. Також, з точки зору виконання господарської діяльності закладами охорони здоров'я, активами слід розуміти матеріальний чи нематеріальний актив, рухомий чи нерухомий, виражений в речах чи у правах, а також юридичний документ або акт, який підтверджує право на такий актив або інтерес у ньому.

Зміни, що відбуваються в сучасній економіці, обумовлюють необхідність глибокого розуміння сутності управління активами закладів охорони здоров'я.

Управління активами закладів охорони здоров'я – комплекс заходів з їх ідентифікації та оцінки, виявлення джерел їх формування та створення умов для розвитку і оптимального використання з урахуванням стану та динаміки зовнішнього середовища, спрямованих на зростання капіталізації закладу та набуття стійких конкурентних переваг у довгостроковій перспективі. Однією з основних проблем управління активами є проблема їх ідентифікації.

Проблема ідентифікації всіх активів закладів охорони здоров'я полягає, перш за все, у невизначеності їх складу. Досі тривають дискусії щодо віднесення тих чи інших об'єктів до числа активів. Активи ідентифікується лише умовно, адже їх хоча і можна передати іншому закладу охорони здоров'я, але тільки разом з рештою всіх активів і зобов'язань. Зауважимо, що багато активів є доволі складними в контексті їх інвентаризації. Проте, завдяки бурхливому науковому пошуку сьогодні створюються реальні інструменти для подолання зазначеної проблеми.

Також проблемою є визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності. За своєю сутністю об'єкти інтелектуальної власності не мають матеріальної форми, тому їх вартість не визначається з використанням традиційних показників, що застосовуються під час здійснення оцінки матеріальних об'єктів. Світовий досвід показує, що питання адекватної ціни складне як практично, так і теоретично. Нині методика оцінки вартості інтелектуальної власності розробляється для відповідного об'єкта під конкретного замовника, оскільки потреба у такій оцінці виникає, як правило, у зв'язку з відчуженням відповідних виключних або невиключних прав [3, 8, 21, 23, 24].

Активи закладів охорони здоров'я мають певні особливості відповідно до їх складу, їх групують за різними ознаками, що є невід'ємною частиною діяльності бюджетної установи, тому за розміщенням засоби установ поділяються на:

- засоби виконання діяльності;
- грошові кошти;
- інші засоби.

Процес виконання діяльності закладами охорони здоров'я не може здійснюватися без наявності засобів, які включають засоби праці та предмети праці. Таке групування дозволяє визначити, де використовуються активи, якими володіє господарюючий суб'єкт [6, 10, 14, 19, 21].

Грошові кошти складаються з коштів на рахунку у Державній казначейській службі України, та коштів отриманих за надання медичних послуг.

Іншими засобами являються засоби, що не беруть безпосередньої участі в процесі виконання господарської діяльності закладом охорони здоров'я, а використовуються для житлового та культурно-побутового обслуговування його працівників.

За функціональною роллю у процесі відтворення засоби установи поділяються на дві великі групи:

- 1) необоротні засоби;
- 2) оборотні засоби.

Підвищення ефективності управління активами можливе за умови уточнення та конкретизації ряду питань, що стосуються активів. Тому, активи закладів охорони здоров'я мають певну структуру, що наведена на рис. 1.

Усі активи закладів охорони здоров'я мають свої джерела утворення в умовах ринкової економіки, які називають капіталом.

Політика управління активами закладів охорони здоров'я представляє собою частину загальної фінансової стратегії установ, що полягає в забезпеченні своєчасного їхнього відновлення і високої ефективності використання.

Політика управління активами закладів охорони здоров'я передбачає наступне:

- забезпечення своєчасного оновлення активів в процесі їх використання;
- визначення розміру потреби в прирості активів;
- визначення форм задоволення потреби в прирості активів;
- забезпечення підвищення ефективності використання активів;
- формування оптимальної структури джерел фінансування активів [4, 8, 10, 18, 21, 24].

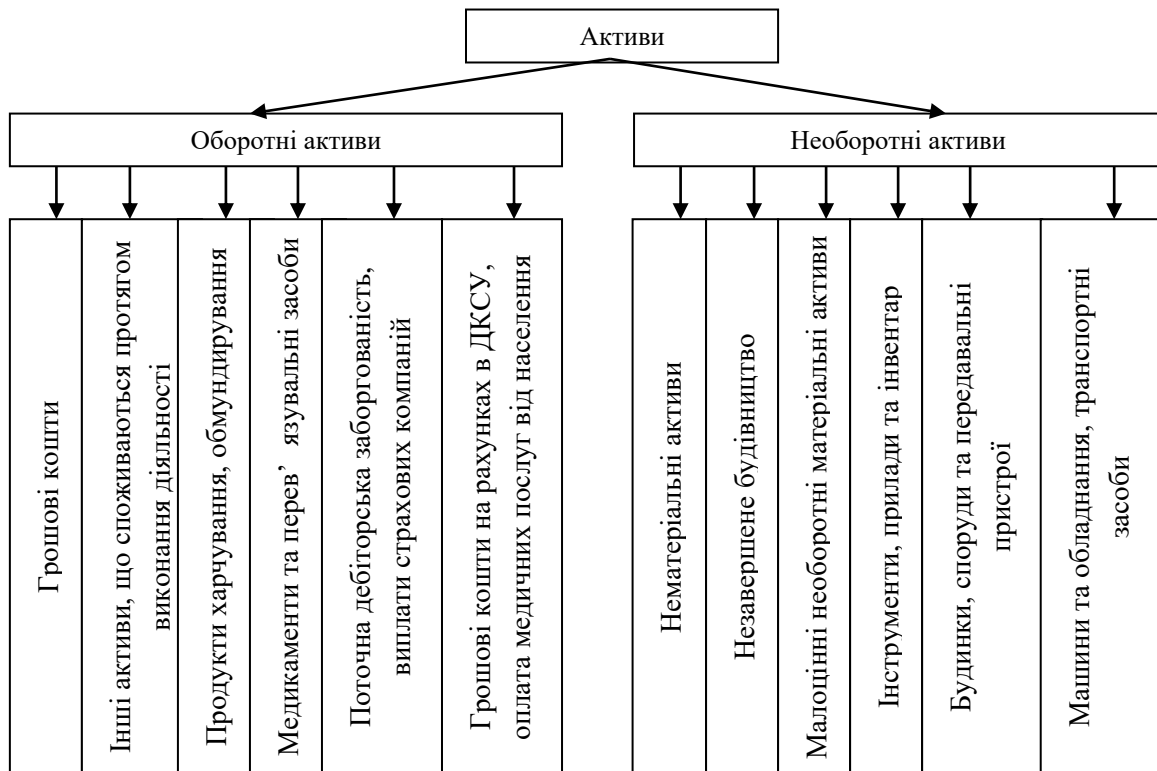

Рис. 1. Структура активів закладів охорони здоров'я

Усі заклади охорони здоров'я, як і інші бюджетні установи незалежно від їх профілю складають звіт про фінансовий стан за формою № 1. За складом статей і побудовою звіт про фінансовий стан бюджетної установи відрізняється від балансів госпрозрахункових підприємств і має за мету не розкриття інформації для інвесторів, а забезпечення контролю та аналізу використання коштів загального і спеціального фондів.

Висновки. Для забезпечення ефективної діяльності закладів охорони здоров'я процес формування активів має бути цілеспрямованим. Основною метою управління активами закладів охорони здоров'я є виявлення і задоволення потреби в окремих їх видах для забезпечення основного процесу, а також оптимізації їх складу для забезпечення умов ефективності оптимальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.
2. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Блажчук А.О., Стець В.І. Методи управління інноваційними моделями на підприємствах. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації: Міжнародна науково-практична конференція здобувачів освіти та молодих вчених, м. Вінниця, 23-24 листопада 2021 р., 2021. С. 323-325.*
3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив моногр.; за ред. М.М.Меркулова. Ізмаїл-Одеса: Фенікс, 2020. 196 с..

4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Колектив моногр., книга сьома / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с..
5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління : зб. наук. праць*. Одеса: ОНУ, 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.
6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гумані-тарного університету: зб. наук. праць*. 2020. Серія: Економіка і менеджмент. Вип. 43. С.4-12.
7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації: зб. наук. праць*. 2021. Вип. 6. С.4-13.
8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. 2021. С.57-59.
9. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практик. Колектив моногр., книга восьма / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 424 с.
10. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів» (9 квітня 2021)*. 2021. С.55-59.
11. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.
12. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва» (12-13 грудня 2018)*. 2018. С. 113-115.
13. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.
14. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.
15. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцева О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-34-626.
16. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.

17. Балахонова О.В., Леухін К.К. Методика аналізу структури власного капіталу підприємства. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 2. С. 14-18.

18. Балахонова О.В., Леухін К.К. Генезис основних етапів розвитку власного капіталу. *Подільський науковий вісник. Науки: економіка, педагогіка*. 2020. № 1. С. 14-18.

19. Гріщенко І.В., Ковбій А.С., Рибчинський Б.В., Макогон Н.А. Забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 р.* 2020. С. 351-353.

20. Гріщенко І.В., Приленська О. Стійкий розвиток підприємницького сектору економіки України на основі проектування інвестиційно-інноваційного потенціалу. *Сучасна наука: проблеми, перспективи, інновації: Міжнародна науково-практична конференція викладачів, практичних працівників, молодих учених та студентів, м. Вінниця, 11-12 листопада 2020 р.* 2020. С. 348-351.

21. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, 2021. С. 74-77.

22. Гріщенко І.В. Методи оцінки поточного фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція*, 2021. С. 77-80.

23. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П. Основні аспекти фінансового планування в системі фінансової безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. Вип. № 22/2020. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-14>.

24. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2020. Вип. 60. С. 30-34.